

ÇOCUĞUN CİNSEL İSTİSMARI VE TÜRKİYE'DE ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARINI ÖNLEMeye YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Sexual Abuse of the Children and Efforts in Turkey to Prevent the Abuse

Hüseyin AKDOĞAN*

Özet

Çocuğun cinsel istismarı bir ülke için ve ülkenin geleceği için çok önemli bir konudur çünkü çocuklar o ülkenin geleceklidirler. Çocuk pornografisi, ensest, çocuğa tecavüz, en yaygın çocuk istismarlarıdır. Tüm istismarcılar AIDS'den korkarlar ve aynı zamanda bilirler ki HIV virüsü taşıması en az muhtemel olan çocuklardır.

Bu istismarlar çocukların hem çocukluğunu hem de yetişkinliğini etkiler, dahası çocukları yetişkinliğinde muhtemel bir çocuk istismarcısı yapar.

Tüm dünyadan toplanan çocuk pornografisi ve tecavüzü verileri bu istismarların tüm ülkelerde oldukça yaygın olduğunu göstermesine rağmen, ensest verileri bu kadar yaygın değildir. Aksine, biliyoruz ki ensest Türkiye dahil tüm ülkelerde yaygındır. Bu ikilemin bir sebebi ensest vakalarının yetkili mercilere intikal etmemesidir. Çocuk Şube Müdürlükleri Türkiye'de çocuk istismarını önlemeye yönelik yeni ve güzel bir adımdır, fakat bazı eksiklikleri vardır.

Bu çalışmada, dünyadaki çocuk cinsel istismarı ile ilgili bir özet verilecek ve bu konudaki Türkiye'deki gerçekler vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuğun Cinsel İstismarı, Çocuk Pornografisi, Ensest, Çocuğa Tecavüz, Çocuk Şube Müdürlüğü.

Abstract

Sexual abuse of the children is one of the most important problems for a country and for the future of a country because the children are the next generation of a country. Child pornography, incest, child rape are the most common abuses of children. All abusers are afraid of AIDS and they also know that the children are the less probable HIV infectors.

These abuses affect children's either childhood or adulthood. Moreover, these abuses make children a probable child abuser in their adulthood.

Although the data collected all over the world regarding the child pornography and child rape indicate that child pornography and child rape are very common in all countries, the data with regard to the incest indicate that it is not so common. On the contrary, we know that incest is very common in all countries including Turkey, too. One of the reasons for this situation is that incest cases are not reported to the police. The establishment

* Komiser, Polis Akademisi Niğde Polis Meslek Yüksek Okulu.
PBD, 7 (1) 2005, ss. 1-15.

fazla karşı karşıya kalmıştır (Smith, 1997:104). Son yıllardaki dikkat çeken artışın sebebi bu problemlere profesyonel ve bilimsel dikkatin yönelmesidir. Eğitim, sağlık, sosyal hizmet, psikoloji, hastabakıcılık gibi alanlarda çocuğun refahı ile ilgili artan oranda ve oldukça fazla profesyonel meslek sahipleri vardır. Polisler, avukatlar ve hakimler, kendi çalışma alanlarını çocuk mağduriyetine yönlendirmişlerdir (Finkelhor, 1997:86). Çocuğun cinsel istismarı, çocuk mağduriyetinde diğer istismarlara oranla (fiziksel, duygusal istismar) hem çocuk üzerinde hem de ailesi üzerinde daha fazla olumsuz etkiye neden olur. Çocuğun cinsel istismarı; “yetişkinlerin cinsel doyum için çocukla ilişki kurması, para için fuhuş ve pornografiye yöneltilmesi” şeklinde tanımlanmaktadır (Akyüz, 2000:557). Baysal’ın tanımı ise; “çocuğun erişkin tarafından cinsel uyarım, cinsel doyum için kullanılmasıdır. Irza geçme, ırza geçmeye kalkışma, sarkıntılık, teşhircilik, laf atma ve enest eylemlerini içerir” (Baysal, 2003).

Akyüz, cinsel istismarı (1) bedensel temas içermeyen, (2) bedensel temas içeren istismar olarak ikiye ayırmaktadır (Akyüz, 2000:557). Kutchinsky’de cinsel istismarı, “çocuğun bir erişkin veya yaşça epeyce daha büyük bir kişi tarafından cinsel doyum sağlamak amacıyla istismar edilmesidir” şeklinde tanımlanmaktadır (Kutchinsky, 1999:164). Akyüz’ün tanımlamasından fazla olarak Günçe cinsel istismarı üçe ayırmaktadır. (1) dokunma olmaksızın yapılan istismar, (2) dokunmanın var olduğu istismar olguları, (3) şiddet kullanılarak yapılan istismarlar (Günçe, 1999:90). Olayın çocuk üzerindeki bıraktığı etki temel alındığında Günçe’nin sınıflaması daha uygun bir sınıflamadır.

Geniş ölçekli bir araştırmada toplum örnekleminde her 10 erkek ve her 3 kız çocuktan birinin 18 yaşından önce cinsel istismara uğrama riski taşıdığı saptanmıştır (Türkbay ve diğ., 2003). Psikiyatrist Özcan KÖKNEL’de “tacizde bulunanların yaklaşık dörtte biri, çocukluk döneminde kendileri de tecavüze maruz kalmış” saptamasını yapıyor (Köknel, 2002). Türkiye’de araştırmalar kadınların %40’ının, erkeklerin %33’ünün hayatlarının bir döneminde cinsel istismara uğradığını gösteriyor (Özkan, 2002). ABD’de 1976 yılında 6000 olan çocuk istismarının 1992’de 490.000’e yükseldiği ve bu artışın 1976-1984 yılları arasında olduğu belirlenmiştir. Yaygınlık çalışmalarında tüm kadınların %20’sinin, tüm erkeklerin %7’sinin çocukluğunda en az bir kez cinsel istismara maruz kalacağı tahmin edilmektedir (Aktaran:Koçkar, 2002:81). Amerikan Adalet İstatistiklerine göre hapisanedeki kadınların %31’i çocukluğunda istismara uğramıştır. Fahişelerin %95’i de cinsel olarak istismara uğramıştır.³ UNICEF için Muhammed Farid tarafından hazırlanan “Endonezya’daki cinsel istismar, cinsel sömürü ve çocukların ticari amaçlı cinsel sömürüsü” başlıklı raporda da belirtildiğine göre, cinsel olarak istismar edilen ve ticari amaçlı cinsel sömürü kurbanı olan çocuklar ileriki yaşamlarında potansiyel bir istismarcı olmaktadır (Farid, 2003). Araştırmalar cinsel istismara maruz kalan erkeklerin cinsel istismarda bulunma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Yılmaz, 2002:74). Başka bir çalışmada kadınların %20’si ile, erkeklerin %5-10’unun çocukken cinsel tacize uğradığını göstermektedir.⁴ Buraya kadar bahsettiğimiz araştırmaların ortak noktası çocukluk çağında cinsel istismara

³ Sexual Abuse Statistics, www. prevent-abuse-now.com.

⁴ Çocukların İhmal Edilmesi Ve İstismarı, www. un.org.tr/who.bulten.

maruz kalan çocuğun yetişkinliğinde cinsel istismarda bulunmasının çok muhtemel olduğudur. Bu yüzden çocukluk dönemindeki istismarın ortaya çıkarılmasının ve çocuğun profesyonel yardım almasının 10-15 yıl sonrası çocuk cinsel istismarı sanıklarının ve mağdurlarının azaltılmasının ilk ve en önemli adımlarından biri olabileceğini söyleyebiliriz.

Aileler ve çocuk tarafından kabullenilemeyen, kabul edilmesi zor olan bir olgu da saldırganın kimliğidir. Aileler, yakınlarında bulunan tanıdıkları insanların çocuklarına zarar verebileceğini kabullenmezler. Aynı zorluk çocuk içinde geçerlidir. Hatta çocuk sevdiği tanıdığı kişinin kendine yaptıklarının kötü olduğunu da çoğu zaman algılayamayabilir. Fakat araştırmalar saldırganların %75’inin daha önceden çocuk tarafından bilindiği ve tanındığı gerçeğini ortaya çıkarmıştır (Günçe, 1999:93). Amerika’daki istatistiklere göre mağdurların %95’i istismarcıyı tanımaktadır. Cinsel istismarcıların yaklaşık %71’inin 35 yaşın altında olduğu ve mağduru yakından tanıdığı bilinmektedir.⁵

Cinsel istismara maruz kalan çocuklar ile ilgili De Francis’in Newyork’ta böyle bir saldırıya uğramış 250 kişilik bir çocuk grubundan elde ettiği verilere göre; cinsel saldırıya uğrayan çocukların yaş ortalaması 11’dir. Mağdurların her bir erkeğe karşı 10 kız olduğu görülüyor. Olayların %60’ında çocuk üzerinde zorlama ve güç kullanma vardır. %15 olayda para ve başka hediyelerle kandırma görülürken, % 25 olayda çocuk tanıdıklık veya akrabalık nedeniyle sevdiği için saldırgana yaklaşmakta ve boyun eğmektedir (Aktaran; Günçe, 1999:94). Kil Patric, 11 yaş altı kızlara yönelik tecavüzü %29 bulmuştur. Bu yaş grubu tüm nüfusun %17’sidir (Finkelhor, 1997:86). Çocuk cinsel istismarı konusuna olan ilgi ve duyarlılık bahsettiğimiz araştırmaların yanında yılda 1 milyondan fazla çocuğun sex pazarına zorla sokulduğu ve 1 milyar dolarlık bir sektörün bu işten kar sağladığı gerçeğinin ortaya çıkması ile daha da arttı.⁶ 12 Şubat 1999 tarihli BBC world haberine göre, Sri Lanka’da yapılan bir çalışma sonucu, adada her gün yüz çocuğun cinsel olarak istismar edildiği ortaya çıkmıştır. Onbin ila onbeşbin arası çocuğun da adada seks ticaretinin metarı haline geldiği belirtilmektedir.⁷ Amerikanlar Arası Çocuk Enstitüsü (Inter-American Children Institute) tarafından hazırlatılan, Jamaika raporunda, Jamaika’da 12 yaşındaki kız ve 9 yaşındaki erkek çocuklarının seks ticaretinin içinde oldukları belirtiliyor. Bu ülkede çocukların birçoğu seks ticaretinde kazandıkları parayı ailelerini geçindirmek ve okul masraflarını karşılamak için kullanıyorlar. Rapora göre, güncellenmiş bilgilerin olmayışı, etkili bir kanuni çerçevenin olmayışı ve kamunun konuya ilgisizliği ülkenin çocuk fahişeliğine çözüm bulamamasının ana nedenleridir.⁸ ABD’nin resmi tahminlerine göre dünyada her yıl beş yüz bini çocuk olmak üzere 2 milyon insan seks ticaretine itilmektedir. Örnek olarak, iki yüz bin Nepal’li kız çocuğu, Hindistan’a seksüel amaçlar için götürülmektedir. Bilinen rota Bombay’dır. Bombay’da tüm “seks çalışanlarının” % 80’i AIDS virüsü taşımaktadır (Esposito, 2003).

⁵ Sexual Abuse Statistics, www. prevent-abuse-now.com.

⁶ Dünyada ve AB’de Çocuk İstismarı ile Mücadele. www. deltur.cec.eu.int.

⁷ 100 Kids Abused Daily, www.preda.org.

⁸ Sexual Violence And Exploitation Of Children In Latin America And The Caribbean: The Case Of Jamaica, www.preda.org

Bu kadar büyük bir pastadan pay kapmak isteyenler, zayıf, fiziksel olarak yetersiz ve bağımlı statülerinden dolayı, çocukları çok kolay bir şekilde bu pazarın içine sokabilmektedirler. Çocukların bu zayıflıkları yanında seks ticaretinde çocuğun cinsel istismarının en önemli nedenlerinden birisi de, yetişkinlerin AIDS korkusudur. Çocukların daha az ihtimalle HIV virüsü kapmış olmaları inancı yetişkinlerin seks ilişkilerinde çocuklara yönelmelerine neden olmaktadır.

Türkiye’de fuhuş sektörünün ise 11-12 yaşlara kadar indiği belirtilmektedir. Devlet tarafından vesikalanmamış olup da maddi kazanç sağlamak için fuhuş yapan kadınların, büyük bir oranda kendi kız çocuklarını veya etkisi altına alabildiği yakınlarının çocuklarını da bu pazarın içine soktuğu bilinmektedir. Daha da garip olan polisçe yakalanan bu çocukların, tekrar ailelerine yani suça iten annelerine veya babalarına teslim edilmeleridir.⁹ Türkiye’de yasalara göre çocuğu aileden ayıran koruyucu bir uygulama sadece ensest vakaları için geçerlidir (Baysal, 2003). Fuhşa itilen çocuklarla ilgili yapılan televizyon programları da bu gerçeği kanıtlar niteliktedir. İstanbul’un bazı semtlerinde kendi çocuklarını fuhşa iten anneler, yeğenlerini fuhşa iten teyzeler, yengeler yani çocuğun tanıdığı güvendiği kişilerdir.¹⁰ Fuhuş isnaı ile yakalanan çocukların, tekrar güvenilir yer olarak ailelerine verilmesi tamamen bir ihmalkarlığın sonucudur. Suç isnaı ile çocuk polisine gelen çocuklar hakkında Sosyal İnceleme Raporu (SİR) hazırlamak sosyal hizmet uzmanının görevidir.¹¹ Buna karşın 24 saat içinde çocuğun kendisi, ailesi ve yakın çevresi ile görüşme ve gözleme sonucu hazırlanması gereken SİR kısıtlı zaman nedeniyle sadece çocuğun ifadeleri doğrultusunda hazırlanmaktadır. Çocuk Şubesinin çalışmasını düzenleyen yönetmelikte yer almasına rağmen kadrosu ihdas edilmeyen sosyal hizmet uzmanları, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ile yapılan bir protokolle emniyette görevlendirilmişlerdir ve sayıları yetersizdir. Dolayısıyla bu raporlar sadece “adli vaka olarak gelen çocuklardan sosyal destek ihtiyacı olanlara” hazırlanmaktadır. Kaldı ki, tam anlamıyla hazırlansa bile mahkemeler bu raporları talep etmemektedirler.¹² Çocuk Mahkemeleri Yasasının 20. maddesinde tanımlanan SİR’ler 1930’lardan bu yana “çocuk suçluluğu” sorununu irdeleyen yayınlarda, değişik isimler altında da olsa, üzerinde önemle durulan bir etkinlik olarak değerlendirilmiştir. Buna karşılık Ekim 1987- Haziran 1991 tarihleri arasında Ankara ve İstanbul Çocuk Mahkemelerine gelen 6003 dava dosyasından sadece %4,5’u için SİR hazırlanmıştır (Uluğtekin, 1991:86). Hakime, karar verirken temel olması düşünülen SİR’ler olmadığı için fuhşa itilen çocuklar tekrar ailelerine verilmektedirler. Ailenin durumu incelenmemekte, bilinmemektedir.

Çocukların fuhşa itilmesi kadar kolay olan ve büyük bir gelir pastası olarak kabul edilen diğer bir cinsel istismar olgusu da “çocuk pornografisidir.” Çocuk pornografisi iki grupta incelenebilir. (1) Ticari çocuk pornografisi, ticari

⁹ Bu bilgiler Ankara Emniyet Müdürlüğü Ahlak Şubesi görevlileriyle yapılan görüşmeden derlenmiştir.

¹⁰ Bu konu Kanal D’de yayınlanan “Haber Özel” programında ele alınmıştır.

¹¹ Çocuk Şube Müdürlüğü kuruluş yönetmeliği Madde:13

¹² Bu bilgiler Ankara Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şubesinde görevli Sosyal Hizmet Uzmanı Aydın Kılıç’la yapılan mülakat sonucu derlenmiştir.

satış için özel olarak hazırlanmış stüdyolarda, bu işin ticaretini yapan kişilerce üretilmiştir. (2) Ticari amaç gütmeyen çocuk pornografisi genellikle çocuk düşkününü (pedophilies, pedofili) insanlar tarafından üretilmektedir. Ticari amaç gütmeyen filmler, resimler muhtemelen amatörce ve çocukların tanıdıkları pedofililerce kandırılmak suretiyle çekilmektedir (Swanson ve diğ., 2000:315). Pornografinin içinde taşıdığı gizli mesaj çok önemlidir. Özellikle tecavüz içerikli pornografik filmlerde insanların bilinçaltına gönderilen mesaj, aslında kadının da istediği ve çoğu zaman kadında gizli olarak bulunan bir fantezi olduğu bilgisidir. Çocuk pornografisinde de verilen mesaj çocuklar cinsel amaç için kullanılabilirler ve bu onlara zarar vermez (Kökdemir, 2002:67). Bu açıdan bakınca pornografinin tehlikesi sanıldığından daha büyüktür. Hızla gelişen bilgisayar teknolojisi ile birlikte birçok pedofili, kayıtlarını bilgisayarda tutmakta ve diğer pedofililerle haberleşmek için interneti kullanmaktadır. Aynı şekilde potansiyel mağdurlarla daha az riskli bir şekilde, tanınma kaygısı olmadan internete iletişim kurabilmektedirler (Swanson ve diğ., 2000:338). İnterpol’ün hesaplarına göre internette ulaşılabilen çocuk pornografisinin % 70 ila % 80’inin kaynağı Japonya’dır. Japon hükümeti mayıs 1999’da çocuk seks ticaretini ve çocuk pornografisini önlemeye yönelik bir kanun çıkarmıştır. Bu kanuna göre 17 yaş ve altındaki çocuklarla seks yapmak için para ödeyenler ile pornografi üretimi yapanlar, sahipleri, ithal ve ihraç edenler cezalandırılmaktadır.¹³ Çocuk pornografisi ile ilgili bu gerçekler henüz bilgisayar suçları alanında yeterince çalışması, mevzuatı olmayan, çocuklarının büyük çoğunluğunun internet kafelere giderek bilgisayar dünyasıyla tanıştığı ve bu kafelerin denetiminin yapılmadığı Türkiye gibi ülkelerde önemli bir problem olarak ortaya çıkmasını kuvvetle muhtemel kılmaktadır.

Çocuğa yönelik cinsel istismarın, çocuk üzerinde en fazla etki bırakanı şüphesiz istismarın aile bireyleri tarafından yapılmasıdır. Fücür olarak bilinen ensest’in (incest) literatürde tek bir tanımı yoktur. Disiplinlere göre farklı tanımlar bulunmaktadır. Gottlieb, sosyal bir yaklaşımla ensesti, aile üyeleri arasında kanunlar ve normlar ile yasaklanan cinsel ilişki olarak tanımlamaktadır. Amerikan Sağlık Eğitim ve Koruma bölümünün 1980’deki tanımına göre, “aile içi yaşamda ana-baba figürüne, gücüne ve otoritesine sahip kişilerin çocuğu taciz etmesi” ensestdir (Sezgin, 2003). Ensest görülen aileler genellikle toplumdan kopuk, münzevi ailelerdir. Mağdur çocuk kapalı bir ev çevresinde yaşar. Aile çok dindar olabilir, yanlış ve doğru hakkında güçlü inançları olabilir ve bu inançlar, otoriter bir ebeveyn tarafından çocuğa empoze edilebilir. Bir çok faktör enseste zemin hazırlayabilir; bazı baskılardan dolayı dağılmış aile, işsizlik, alkolizm, fiziksel veya zihinsel hastalık, ruhsal olarak gelişmemiş ebeveynler. Aile içindeki rollerde ciddi bozukluklar da enseste yol açabilir. Ailede anne ya hiç olmaz (ölüm, ayrılık) veya seksüel açıdan pasif olur. Mağdur kız annesinin rolünü oynamaya başlar, ev işlerini üzerine almaya başlar, bu dönüşümde baba seksüel dürtülerini giderememiştir ve ailesi içinde kızına yönelir (Swanson ve diğ., 2000:339). Swanson ve diğerlerince yapılan bu çalışmada ensest görülen

¹³ “Japan Tightens the Ban on Under-Age Sex”, New York Times, May19, 1999, www.preda.org 15.08.2003.

aileler münzevi aileler olarak tanımlansa da, Türkiye açısından ensest görülen ailelerin bu profile uymadığı görülmektedir. Ensest her türlü aileler de olabilir.¹⁴

Yabancılar tarafından yapılan cinsel istismar olaylarının çoğu polise haber verilmektedir, fakat ensest olaylarının polise bildirilmesi çok ender olmaktadır. Genellikle çocuklar, tanıdıkları bir kimsenin kendilerini taciz edebileceği düşüncesini kabul etmekte zorlanırlar (Koçkar, 2002:81). Ailenin dağılmasından korkma, istismar edenin tehdidinden korkma çocuğun bağımlı yapısı gibi nedenlerden dolayı ensest olayları açığa çıkmamaktadır.

Ensest, aile dışından bazı insanların fark etmelerinden dolayı veya aile içinde çocuğa başka bir kötü davranış neticesinde rapor edilir. Ayrıca aynı ailede birden fazla çocuğun istismarı varsa büyük olan abla kardeşine dokunmama sözü alarak kendi istismarını sır gibi saklamasına rağmen, hala kardeşinin de istismar edildiğini öğrendiğinde olayı yetkililere rapor etmektedir (Swanson ve diğ., 2000:339).

Tarih boyunca tüm toplumlarda tabu olarak görüldüğü ve katı bir şekilde yasaklandığı için ensest ile ilgili olaylar gizli kalmaktadır. Mahkemeye ve kliniklere ulaşan fücür olaylarının çoğu baba veya üvey babalarca, ender olarak da dede ve ağabeylerce gerçekleştirilmektedir (Kutchinsky, 1999:166).

Türkiye’de Mor Çatı Derneğine telefonla ya da bizzat gelerek başvuran 1259 kişiden 538 inden yeterli bilgi alınmış, 538 kişinin %35’i cinsel şiddete uğradığını, cinsel şiddete uğrayanların %26’sı ise ensest mağduru olduğunu bildirmiştir (Sezgin, 2003).

SHÇEK 2001 verilerine göre kuruma bağlı yuva ve yurtlarda toplam 18.545 çocuğa hizmet verilmektedir. Bu çocukların koruma altına alınma nedenlerine bakıldığında %10,3’ünün ensest, %7’sinin de cinsel istismar olduğu görülmektedir (Sandalcı, 2002).

Sezginin çalışmasına göre; Mor Çatı Derneğine gelen ensest olgularında istismarın %58’i baba, %17’si öz ağabey, %8’i amca-dayı, %6’sı kuzen, %6’sı üvey baba, %4’ü üvey ağabey tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu bulgular dünya literatürüyle benzerlik göstermektedir. Cinsel tacizin yaşandığı evlerde çoğunlukla fiziksel şiddet ve zorbalık da görülmektedir. Tacizciler cinsel şiddet uygulayacakları mağduru zorbalıklarıyla sindirir, korkutur ölümler veya cezayla tehdit ederek iyice savunmasız hale getirirler, bunların hiçbiri olmazsa duygusal olarak baskı uygularlar. Cinsel tacizin süresi Mor Çatı Derneği olgularında bir kezden 17 yıla kadar değişmektedir. En kısa süren bir kez, %2 oranında, 10-17 yıl süren ise %10,5 oranında bulunmuştur (Sezgin, 2003).

3.Cinsel İstismarın Çocuk Üzerindeki Etkileri

Çocuklar için çok yıkıcı olan cinsel istismar olaylarının fiziksel olarak kanıtlanma şansı çok azdır. Çoğu olayda cinsel istismarı kanıtlayacak tıbbi

¹⁴ Türkiye açısından bu tespit, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans programında Doç.Dr.Halil İbrahim Bahar’ın “Viktimoloji” dersinde avukat Türkay ASMA tarafından yapılmıştır.

bulgular yoktur, şahitler yoktur ve delilleri toplamak çok zordur. Bu yüzden çocuğun durumu, davranışları önem kazanmaktadır.¹⁵ Fiziksel bulguların azlığına ya da hemen iyileşmesine karşın bu yıkıcı olaylar onların küçük dünyalarında birçok farklı davranış değişikliğine neden olabilir.

Cinsel istismara uğramış çocuklarda gözlenen en özgün cevap artmış cinsel davranışlardır. Çoğu zaman bu çocuklar kendilerinin cinsel amaçlarla istenildiğini düşünürler, kafaları bu konuyla çok meşguldür ve bu yüzden yetişkinlerin cinsel yaşamlarına anormal bir ilgi duyabilirler (Roberts, 1999:271).

Bu çocuklar, yetişkinlik yaşamlarında cinsellikten korkma karşı cinsle ilişkilerde sorunlar yaşama gibi cinsel yaşantıları üzerinde belirgin olumsuzluklar yaşayabilirler. İstismarın birden fazla olması, sık ve uzun süreli olması ve güç kullanılması çocuklarda uygunsuz cinsel davranış gelişimini arttırmaktadır (Türkbay ve diğ., 2003). Çocuklarda zedelenmiş cinsellik bir takım belirtiler verir. Çocuk cinsellikle fazla ilgilidir ve tekrarlayan cinsel davranışlara girer ve cinsel olgulara fazla eğilim gösterir. Büyüyünce kendisi istismara yönelebilir ya da fahişelik eğilimi gösterebilir (Günçe, 1999:95).

Cinsel istismar mağduru çocuklar “yanlışlık bende”, “isteseydim bu durumu durdurabilirdim” duyguları ile istismarın hatasını kendilerine bağlamaktadırlar.¹⁶ Cinsel istismara uğrayan çocuklarda depresyon gelişme riski artmaktadır. Bu çocukların, gelecek hakkında olumsuz düşüncelere ve düşük benlik saygısına sahip olduğu saptanmıştır (Türkbay ve diğ., 2003).

İstismara uğrayan çocuklar kendilerini yoğun biçimde aciz ve çaresiz hissederler, başına gelenleri anlattığında ona inanılmazsa bu duygu artar ve derinleşir (Günçe, 1999:96).

Yapılan araştırmalar ve klinik çalışmalarda, çocuğun başından geçeneri anlattığında inanılmaması durumunda çocuktaki acizlik ve çaresizlik duygusunun arttığı ve anksiyete bozukluklarına neden olduğu görülmektedir. Cinsel istismarı önlemeye yönelik çalışmalarda bu noktanın altı çizilerek istismara uğrayan çocukla ilgilenilecek olan ailesine, polise, hakime ve diğer insanlara anlatılmalı ve istismara uğramış çocuğun kabuğuna çekilerek iç dünyasıyla baş başa kalması önlenmelidir. Polis karakollarında polislerin cinsel istismara uğramış çocuklara onları suçlayıcı sorular sorulması çok yanlış ve çocuk için çok tehlikeli bir yaklaşımdır. Polisin eğitiminde bu konuların ele alınarak bütün polislerin çocuk istismarına karşı yapıcı ve uygun davranması öğretilmelidir.

Klinik çalışmalarda belirlenen anksiyete bozukluğu; korku, bedensel yakınmalar, uyku örüntüsü değişiklikleri ve kabuslar tarzında kendini göstermektedir. Yapılan bir çalışmada cinsel istismara uğramış grubun, fiziksel istismara uğramış gruba göre, daha fazla travma sonrası stres bozukluğu tanı ölçütleri gösterdikleri belirlenmiştir (Türkbay ve diğ., 2003).

Cinsel istismarla birlikte çocukta oluşan kendini kötü hissetmesi, utanç duyması ve olayın asıl suçlusu olarak kendini görmesi gibi duygular zamanla

¹⁵ “Sexual Abuse of Children” www.sos.se 15.08.2003.

¹⁶ Sexual Abuse Statistics , www.prevent-abuse-now.com.

çocuğun bu duyguları benimsemesine ve kendini böyle algılamasına neden olur, bir anlamda çocuk kendisini damgalar. Damgalanma duygusunu güçlendiren ise, toplumun ya da ailenin diğer üyelerinin çocuğu ayıplamalarıdır (Günçe, 1999:97). Damgalandığını düşünen çocuklarda görülen en sık davranış tepkisi saldırgan davranışın gelişimi şeklindedir. İstismara uğrayan erkek çocuğu ise bu davranışlar sıklıkla gözlemlenmektedir. Bazı araştırmacılar bunu erkek kimliğini yeniden oluşturma olarak yorumlamaktadır. Kız çocuklarında gözlenen en sık davranış tepkisi ise öz kıyım ve kendine zarar verme davranışlarıdır. Zarar verici davranışlar genellikle vücudunda sigara söndürme, bileğini kesme şeklindedir. Bazı araştırmacılar, bunun kendini cezalandırma ve çekiciliği azaltmak amacı güttüğünü ileri sürmektedir (Türkbat ve diğ., 2003).

Cinsel istismarın tüm etkileri damgalanma duygusu ile birleşince büyük bir soyutlanma duygusuna yol açmaktadır. Bu duyguyu, ilaç ve alkol alışkanlıkları, suç eylemleri ve fahişelik izler. Bu yaşantılar birçok defa kişinin kendini yok etme isteği ve intiharı ile son bulacaktır (Günçe, 1999: 97). İstismara uğramış çocuklarda bu sorunların bazıları görülebilir veya hiçbiri görülmeyebilir. Bu sorunlar istismarın açığa çıkmasından sonra haftalarca bazen de aylarca sürebilir. Çocuğun sorunlarının ne kadar süreceği, ailenin ve yakınlarının ona nasıl davranacağı ile ilgilidir (Roberts ve infirmery, 1999:5). Çocuğun cinsel istismarına müdahale yöntemleri, olayın çocuk ve ailede bıraktığı onarılması güç sorunlardan dolayı, olay olmadan önlemeye yönelik çalışmalar üzerine yoğunlaşmaktadır. Bunlar, çocuğa iyi, kötü ve belirsiz şekilde dokunma arasındaki farkın ve bedeninin özel olduğunun öğretilmesi ile ilgilidir. Çocuklar, birisi kendisine dokunup bunu kimseye anlatmamasını söylese bile olanları anlatma konusunda da cesaretlendirilmektedirler (Koçkar, 2002:81).

Cinsel istismar faillerinden öğrenilen tek şey, çocukların birine durumu anlatacaklarını söyledikleri taktirde, failerin çocuklara sarkıntılık etme olasılıklarının azaldığıdır. Çocuğun kendisine öğretilenleri uygulamaya dönüştürebilmesini belirleyen verilere sahip değiliz ama çocuklarla ilgilenen uzmanların ve gönüllü kuruluşların istismarı anlamaları için eğitilmeleri ve çocuklarında olanları anlatmak için eğitilmeleri, erken teşhis ve müdahale için önemlidir (Byers, 1999:244). Çocuklara yönelik istismarı önleme eğitimi, bir yandan “hayır” diyebileceği için birincil önleme sağlar, bir yandan da çocukların daha önce yaşamış ya da hala yaşamakta oldukları istismarı aktarabilmelerini kolaylaştıran bir atmosfer oluşturur.

Kolho, Moser ve Hugfhes önleme programları sunan altı okulun beşinde program verildikten altı ay sonra okulun rehberlik birimlerine 20 onaylanmış fiziksel ve cinsel dokunma bildirildiğini belirtmişlerdir. Kontrol okulunda hiçbir bildirme olmamıştır. Buna benzer bir çalışmada üç oturumluk bir program sonrasında 6 hafta içinde 8 çocuk devam eden, 20 çocuk ise geçmişte yaşamış oldukları cinsel istismar durumunu bildirmişlerdir (Aktaran: Koçkar, 2002:82).

Türkiye’de böyle bir çalışmanın yapılabilmesi için öncelikle okullarda düzenli ve etkili bir şekilde çalışabilecek rehberlik bölümleri ihdas edilmeli ve buralarda psikologlar görevlendirilmelidir. Çocuğun eğitilmesi ile birlikte ailenin eğitilmesi, daha makro düzeyde toplumun eğitilmesi, bu hedeflere yönelik eğitim programlarının hazırlanıp uygulanması, cinsel istismarı önlemede etkili bir adım olacaktır.

Hewitt’e göre, işbirliğine açık, saygılı, çocuğun gereksinimlerini ön planda tutan, çocuğun tepkilerinin ve duygusal gereksinimlerinin farkında olan, empati yeteneğine sahip, kendi davranışının sorumluluğunu alabilen ailelerde cinsel istismar olasılığı daha düşüktür (Akt. Yılmaz, 2002:75). İstismara uğrayan çocuğa ailenin ilk tepkisi, çocuğu suçlamaması, kızgınlık göstermemesi, çocuğunu dikkatle dinlemesi, çocuğuna olan sevgisini olaydan sonra da gösterebilmesi en önemlisi olay olmadan önce çocuğunu ihmal etmeyerek onu bilgilendirmesi, cinsel istismarın önlenmesi, olay oldu ise çocuğun tekrar normal yaşamına döndürülmesi açısından çok önemlidir.¹⁷

4.Cinsel İstismar Olaylarına Müdahale: Adli ve Tıbbi

Çocuğun cinsel istismarı, çocuk ve aile için travmatik ve zor olduğu kadar, Ceza Adalet Sistemi (CAS) için bu olaylara hakemlik etmek, hüküm vermek de çok zordur. Bir çok faktör bu konuyu çözülmesi zor bir sorun haline getirmektedir; çocuğun yaşı, soruşturmayla ilgilenen kurum ve kuruluşların çok olması, bu tip olaylara medyanın ilgisi, soruşturmanın süresi ve soruşturma sonrası mağdurların maruz kalacakları psikolojik ve duygusal travma (Smith, 1997:105). Cinsel istismar vakalarına müdahalenin başlıca hedefleri şunlardır: (1) Çocuklara yönelik riskin değerlendirilmesi ve güvenli bir aile ortamının sağlanması, (2) cinsel istismarda bulunanların belirlenmesi, denetim altında tutulması veya toplumun korunması, (3) cinsel istismarın yol açtığı psikolojik sorunların tedavisi ve sağlıklı gelişimin desteklenmesi (Güneş, 1999:77) çocuğun güvenliği istismar olaylarında çok önemlidir. Çocuk zaten korkutulmuştur, kendini aciz hissetmektedir. Saldırkanı polise şikayet etmek onu çocuktan ve toplumdaki ayırmaya yarar ama bu kısa sürer. Bu saldırıncının hasta davranışlarının iyileşmesini sağlamaz. Saldırkanı hastaneye yatırarak hem toplumdaki hem çocuktan uzaklaştırmak hem de onu tedavi etmek daha etkin bir yol olarak görülmektedir (Günçe, 1999:93).

Çocuğu istismarın gerçekleştiği yerden uzaklaştırma, bir ensest olayı varsa çocuğu destekleyen ve güvenilir bir akrabasının yanına yerleştirmek bir çözüm yolu olabilir. Çocuk cinsel istismarı ile ilgilenen kurum ve kuruluşların fazla olması, soruşturma sırasında çocuğun tekrar tekrar görüşmeye alınması onun üzerinde istismar olayından daha fazla olumsuz etkiye neden olur.

ABD’de vakaların %60’ının araştırma sırasında resmi soruşturmaya yönlendirildiği bilinmektedir. Bu vakaların yalnızca %15’inde çocuklar mahkemede tanıklık yapmaktadır (Akt. Güneş, 2002:77). Cinsel istismar olaylarına yaklaşımda en önemli unsur, çocuğun daha fazla zarar görmesinin önlenmesidir. Tekrarlanan görüşme ve tıbbi muayene yerine, birkaç uzmanın bulunduğu, çocuğun rahatsız olmayacağı bir ortamda yapılacak muayene daha faydalı olabilir. Ayrıca çocukların böyle bir olaydan sonra cinsel yolla bulaşan hastalıkları kapabileceği de göz önünde tutularak gerekli tetkik ve tedavileri de ihmal edilmemelidir.

¹⁷ Cinsel istismara maruz kalan çocuğa yaklaşım ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. Anababalar için bir rehber Jacquie Roberts ve Dundee Royal Infirmary (1999).

Türkiye’de çocukların cinsel istismardan korunmaları için bazı yasal düzenlemeler mevcuttur. Yeni Türk Ceza Kanunu’nda İnsanlığa Karşı Suçlar başlığıyla 77. maddede, Çocuk Düşürtme başlığıyla 99. maddede, Çocuk Düşürme başlığıyla 100. maddede çocuklara karşı işlenen suçlara cezalar getirilmiştir. 103. madde ise Çocukların Cinsel İstismarı başlığıyla istismar suçuna karşı cezai düzenlemeler içermektedir. 104. madde, 226. madde, 227. maddeler de reşit olmayanla cinsel ilişki, müstehcenlik ve fuhuş suçlarını tanımlayarak çocuğa karşı bu suçların işlenmesi durumundaki cezaları tespit etmektedir. Yeni Türk Ceza Kanununda Onuncu Bölüm bilişim suçlarına ayrılmasına rağmen internet üzerinden çocuğun cinsel istismarı, çocuk pornografisi gibi konularda düzenleme yapılmamıştır.¹⁸ Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nda ve SHÇEK Kanunu’nda da cinsel yönden istismar edilen çocukların korunması ve istismarcının cezalandırılması için hükümler mevcuttur. Türkiye, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi ve Uluslararası Çocukların Satılmaması, Fuhuşta Kullanılması ve Çocuk Pornografisine İlişkin Sözleşmeye Ek Protokolü de desteklemektedir.¹⁹ Aynı zamanda istismar vakalarına standart bir yaklaşım ve çağdaş eğitimin sağlanması için UNICEF ile Adli Tıp Kurumu işbirliği yapmıştır. Adalet Bakanlığı, Adli Tıp Kurumu Başkanlığı’nda çocuk muayene birimi, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde çocuk istismarı ve ihmali çalışma grubu kurulmuştur. Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümünde, Gazi Üniversitesi ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Pediatri Anabilim dallarında, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsünde ilgili birimler vardır. 2002 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Sosyal Pediatri Bilim dalı öncülüğünde çocuk istismarını önleme ekibi kurulmuştur (Baysal, 2003). Korunmaya muhtaç çocuklar için SHÇEK bünyesinde yurtlar ve yuvalar bulunmaktadır. Bu çocukları sıcak bir aile yuvasına yerleştirmek için “koruyucu aile” ve “evlat edindirme” gibi programlar yürütülmektedir. Halen bu kuruluşa bağlı 76 çocuk yuvası ve 97 yetiştirme yurdunda korunmaya muhtaç çocuklara hizmet verilmektedir. Gelişmiş batı toplumlarında korunmaya muhtaç çocukların %75’i koruyucu aile yanında bakılmaktadır. Türkiye’de ise bu oran tüm çabalara rağmen %2’lere bile ulaşamamıştır. Evlat edinmek isteyenler ise daha çok 0-1 yaşlarında ve kimsesiz sağlıklı çocukları tercih etmektedirler.²⁰

Emniyet Teşkilatı da bu önemli konuya eğilmiş ve çocuklara daha iyi hizmet verebilmek için Asayiş Dairesi Başkanlığı bünyesinde Küçükleri Koruma Şube Müdürlükleri kaldırılarak, 81 ilde Çocuk Şube Müdürlükleri kurulmuştur. Bu şubede çalışacak personel için bazı standartlar getirilmiş ve şubelerde çalışacak personele eğitim programları düzenlenmiştir. Çocuk Şubesi ulusal kurumlarla ve UNICEF, ILO, INTERPOL gibi uluslararası kurumlarla işbirliği içinde çalışmaktadır.²¹ 1997 yılında ocak- haziran döneminde Emniyet Genel

¹⁸ Yeni Türk Ceza Kanunu, Kanun No. 5237, Kabul Tarihi : 26.9.2004

¹⁹ T.C- UNICEF 2001-2005 işbirliği programı (2000), Türkiye’de Çocuk ve Kadınların Durumu Raporu.

²⁰ T.C- UNICEF 2001-2005 işbirliği programı (2000), Türkiye’de Çocuk ve Kadınların Durumu Raporu.

²¹ Bu bilgiler, EGM, Asayiş Daire Başkanlığı, Asayiş Şube Müdürlüğü Çocuk Büro Amirliğinde görevli Baskomiser Murat GÜLLER’in katkılarıyla derlenmiştir.

Ayrıca; Murat GÜLLER “Çocuğun Güvenliği Bağlamında Çocuk-Suç ilişkisi ve Çocuk Polisi” www.iem.gov.tr/yayinlar/151/04.06.2003.

Müdürlüğü (EGM) Teşkilatına gelen çocuk ve gençlerle ilgili istatistik sonuçlarına göre, Şubelere gelen çocukların %68’i suç isnadı ile gelirken sadece %9’u mağduriyetinden dolayı gelmiştir (Öztürk, 1998:181).

Çocuğun cinsel istismar edilmesi ve enest olayları sadece birkaç kuruma bırakılamayacak kadar zor ve girift bir konu olduğunda konuya çok yönlü yaklaşım, üniversitelerin ilgili birimlerini kurması ve çalışmaya başlaması, ulusal ve uluslararası işbirliği geç kalmış güzel bir gelişmedir. Cinsel istismarla bazı gönüllü kuruluşlarda bu konu üzerinde çalışmaktadırlar. Mağduriyetini adalet mekanizmasına taşıyarak, bilinmek istemeyen bazı aileler ve çocukları için bu gönüllü kuruluşların çalışmaları ve yardımları rehberlik yapmaktadır.

Türkiye’de kırsal yörelerden kente göç, süratli ve çarpık kentleşme, işsizlik ve yoksulluk kötü koşullarda yaşayan ailelerin çocuklarının eğitim olanaklarından daha az yararlanmasını, evden kaçan çocuk sayısında artışa ve çocukları fuhuş, dilencilik ve suça itildikleri ortamlarda sömürülmesine yol açmaktadır. Cinsel istismara karşı çocukların korunması bu kapsamda ele alınacak tüm sosyal programların bir parçası olmalıdır.²²

Sonuç

Çocuk üzerindeki etkileri çok ağır olan cinsel istismar, bütün toplumlarda yasaklanmış bir davranıştır. Toplumun temel direği olan aile ve geleceği olan çocuklar üzerinde çok fazla olumsuz etkisi olan bu olgu ile mücadele, sadece yasaklama yoluyla yapılamaz. İstatistiklere yansıyan az sayıdaki istismarın özellikleri bize, bu olayların aslında daha çok olduğu halde rapor edilmediğini göstermektedir. Çocuğun korkutularak bu fiillerin işlenmesi, çocuğun istismarı anlayamaması, enest olaylarında annelerin çocuklarını koruyamayacaklarını düşünmeleri, geleceklerini ve evliliklerini tehlikeye atmak istememeleri gibi nedenler cinsel istismar olaylarının istatistiklere yansımını engellemektedir. Cinsel istismarın aile ve çocuk üzerindeki etkisi çok dikkatli, düzenli destek çalışmaları ile giderilebilmekte ve bu prosedür oldukça uzun sürmektedir. İstismarın olmadan önlenmesi hem çocuk hem toplum için çok daha faydalı olacaktır. Bu gerçekten hareketle çocuğun eğitimi, ailenin eğitimi, istismarı müdahale edecek polis ve diğer kurumların eğitimi, istismarı önlemede ve olan istismarların açığa çıkarılmasında ilk aşama olmalıdır. Bu konulardaki eğitim birinci olarak, cinsel istismarı önlemeye yardımcı olacak, ikinci olarak da olan istismar olaylarının açığa çıkmasını sağlayacaktır.

Çocukların bir ülkenin geleceği olduğu gerçeği üzerinde bütün insanlar hemfikirdirler. Bu fikri yapının faaliyete dönüşmesi, çocukların iyi bir şekilde sosyalleşebilmesi ve topluma yararlı birer birey olabilmeleri için yapılması gerekenler Türkiye’de sadece 23 Nisanlarda tartışılır. Bir gün boyunca toplumun ve yetkililerin ilgisi çocuklara yönelir. 24 Nisan sabahı konuşulanlar, yapılması gerekenler unutulur. Ta ki çocuklar gazeteciler için haber değeri taşıyan bir olaya karışana kadar. 2002 yılı içinde cinsel istismara karışan öğretmenlerle ilgili birkaç olay açığa çıkınca toplum, yetkililer ve medya olayın üzerine yoğun bir

²² T.C- UNICEF 2001-2005 işbirliği programı (2000), Türkiye’de Çocuk ve Kadınların Durumu Raporu.

şekilde eğildiler. Televizyonlarda haberler, tartışma programları yapıldı. Yapılması gerekenler, eksiklikler dile getirildi fakat Türk toplumunun çok da iyi olmayan hafızası yeni bir olaya kadar tüm bu konuşulanları unuttu. Toplumun zayıf hafızası ile birlikte, yetkililerde zayıf hafızalı olduğundan alınması gereken önlemler alınmadı. Türkiye’de, artık kabul edilen bir gerçek olan, üzerinde araştırmalar yapılan cinsel istismar konusunda çocuklara bir eğitim programı hazırlamak hiç dile getirilmedi. Bu çalışmada belirtilen, gelişmiş ülkelerde uygulanan eğitim programı, okullardaki rehberlik birimleri ile koordineli bir şekilde çalışırken, Türkiye’de böyle bir eğitim olmadığı gibi, rehberlik birimleri bile çoğu okulda yok veya atıl vaziyette, çalışmıyor.

Son yıllarda üniversitelerin, gönüllü kuruluşların bu konuya eğilmeleri, çalışmalar yapmaları, ilgili birimleri kurmaları ise sevindirici bir gelişmedir.

Çocuklara daha iyi hizmet verebilmek için kurulan Çocuk Polisi ise, eksik ve oturmamış bazı konular dışında iyi bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Uygulamadaki aksaklıkların ve belirsiz olan konuların giderilmesi ile çok daha faydalı olacağı muhakkaktır. Çok yönlü bir yaklaşım gerektiren çocuk konusu ilgili kurumların, kişilerin ve gönüllü kuruluşların beraberce çalışmasını gerekli kılmaktadır. Çocuk polisinin bu bilinçle ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğinde olması isabetli bir politikadır.

Yapılan çalışmalarda üzerinde önemle durulan SİR konusu ise uygulamada ne yazık ki yeterince yürümektedir. Bu eksiklik fuhşa itilen çocuklarda olduğu gibi, suç işleyen çocuklar için de önemli bir eksikliktir. Bu eksikliğin giderilmesi için yapılacak çalışmalar SİR ’in etkinliğini artıracaktır.

Kaynakça

- Akyüz, Emine, (2000), *Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*, Ankara: MEB yayınları
- Aral, Neriman ve Gürsoy, Figen, (2001), “Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı”, www.meb.gov.tr (02.06.2003).
- Baysal, Serpil Uğur, (2003), “Çocuk İstismarı Nedir, Neleri Kapsar?” www.bebegimveben.com (02.06.2003).
- Byers, Joy, (1999), “Çocuk İstismarını Önleme: Önleyici Programlar ve Halk Eğitimi”, Esin Konanç ve diğ. (Der.), *Çocuk İstismarı ve ihmali*, Ankara:Pelin ofset, ss.241-246.
- E.G.M. Asayiş Daire Başkanlığı, (2001), *Çocuk Şube Müdürlüğü Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği*, Ankara: Asayiş Daire Başkanlığı Yayını.
- E.G.M. Asayiş Daire Başkanlığı (2001), *Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği*, Ankara: Asayiş Daire Başkanlığı Yayını.
- Esposito, Joseph (2003), “Stopping Sex-Slave Trade in the Global Economy”, www.preda.org (15.08.2003)

- Farid, Muhammed, (2003), "Sexual Abuse, Sexual Exploitation And The Commercial Sexual Exploitation Of Children in INDONESIA", www.preda.org (15.08.2003).
- Finkelhor, David, (1997), "The Victimization of Children and Youth: Developmental Victimology", Robert C. Davis ve Diğ.(Der.), *Victims of Crime*, Second Ed., California:Sage Publications, ss. 86-107.
- Günçe, Gülseren, (1999), "Çocuğun Cinsel İstismarı", Esin Konanç ve diğ.(Der.), *Çocuk İstismarı ve ihmali*, Ankara: Pelin ofset, ss.89-100.
- Güneş, Hatice, (2002), "Cinsel İstismara Yönelik", *Türk Psikoloji Bülteni*, Sayı:24-25, ss.77-79.
- Koçkar, Aylin İlden, (2002), "Çocuk Cinsel İstismarını Önleme: Stratejiler ve Bundan Sonraki Adımlar", *Türk Psikoloji Bülteni*, Sayı:24-25, ss.81-83.
- Kökdemir, Doğan, (2002), "Çocuk Pornografisi:Şiddetin En", *Türk Psikoloji Bülteni*, Sayı:24-25, ss.67-68.
- Kutchinsky, Berl, (1999), "Çocuğun Cinsel İstismarı: Yaygınlık, Müdahale ve Önleme" Esin Konanç ve diğ.(Der.), *Çocuk İstismarı ve ihmali*, Ankara:Pelin ofset, ss.163-176
- Öztürk, Fatoş, (1998), " Suç İsnadı ile Güvenlik Birimlerine Gelen Çocuk ve Gençlerle İlgili İstatistik Sonuçları", E.G.M. Asayiş Daire Başkanlığı (Der.) *Küçükleri Koruma Hizmetleri*, Ankara: Asayiş Daire Başkanlığı Yayını.
- Roberts, Jacquie ve Dundee Royal Infirmary, (1999), *Ana-Babalar İçin Bir Rehber*, (Çev.) Zuhul Orhun ve Sezen Zeytinoğlu, Ankara: Yiğit Ofset.
- Sandalcı, Fatma Savaş, (2002), "Ensest Nedeni İle Korunma Altına Alınarak SHÇEK kuruluşlarında Bakılan Çocukların Sorunları", www.yunus.hacettepe.edu.tr (02.06.2003).
- Smith, Barbara. E., (1997), "The Adjudication of Child Sexual Abuse Cases", Robert C.Down ve Diğ.,(Der.), *Victims of Crime, Problem, Policies and Programs*, ss.104-119.
- Swanson, Charles R., (2000), *Criminal Investigation*, Mc Grawhill Companies.
- Şafak, Ali ve Şafak, Ahmet, (2002), *Güvenlik Kuvvetleri ve Polis Mevzuatı*, Ankara: Başkent Matbaacılık, 7.Baskı.
- T.C. Hükümeti- UNICEF 2001-2005 İşbirliği Programı (2000), *Türkiye'de Çocuk ve Kadınların Durumu Raporu*.
- Türkbay, Tümer ve Diğ., (2003), "Çocuk ve Ergenlerde Cinsel Kötüye Kullanım:Klinik Bulgular, Olası Sonuçları ve Önleme", www.gata.edu.tr/dahilibilimler/çocukruh (02.06.2003).
- Uluğtekin, Sevdâ, (1991), *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*, Ankara: Bizim Büro
- Yılmaz, Banu, (2002), "Çocuklukta Cinsel İstismar: Risk Etmenleri", *Türk Psikoloji Bülteni*, Sayı:24-25, ss.74-76.

